

Załącznik nr 2
do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego
dr Elżbiety Skąpskiej

AUTOREFERAT
PRZEDSTAWIAJĄCY OPIS DOROBKU I OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH

dr Elżbieta Skąpska
Wydział Inżynierii Zarządzania
Politechnika Białostocka

BIAŁYSTOK, marzec 2019

Spis treści

1.	Imię i nazwisko.....	3
2.	Posiadane dyplomy i stopnie naukowe.....	3
3.	Informacje o zatrudnieniu w jednostkach naukowych.....	3
4.	Syntetyczne omówienie rozwoju naukowego i wskazanie kontekstu osiągnięcia naukowego.....	3
5.	Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.):.....	4
6.	Omówienie osiągnięcia naukowego	4
	6.1. Przyczyny podjęcia tematu, hipotezy, cel naukowy	4
	6.2. Struktura pracy.....	9
	6.3. Osiągnięte wyniki	11
7.	Opis pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.....	12
8.	Opis dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz informacja o współpracy międzynarodowej	16
	8.1. Dorobek dydaktyczny	16
	8.2. Dorobek popularyzatorski	18
	8.3. Współpraca międzynarodowa.....	19
9.	Podsumowanie osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych, popularyzatorskich oraz współpracy międzynarodowej (2007-2019)	21
10.	Sumaryczne zestawienie publikacji naukowych	25
	10.1. Publikacje przed uzyskaniem stopnia doktora (2004-2006).....	25
	10.2. Publikacje po uzyskaniu stopnia doktora (2007-2019).....	25

1. Imię i nazwisko

Elżbieta Skąpska

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

2007: dyplom uzyskania stopnia **doktora nauk ekonomicznych** w zakresie ekonomii, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny (obecnie: Wydział Ekonomii i Zarządzania). Tytuł rozprawy: *Rozwój sektora usług a dynamika gospodarki narodowej*. Promotor w przewodzie doktorskim: dr hab. Zdzisław Czajka prof. Uniwersytetu w Białymstoku, prof. Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie. Dyplom wydany dnia 24.09.2007 r.

1999: dyplom **magistra ekonomii**, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny (obecnie: Wydział Ekonomii i Zarządzania). Tytuł pracy: *Rola sektora usług w procesie przemian gospodarczych w Polsce*. Dyplom wydany dnia 29.06.1999 r.

1997: dyplom **licencjata**, specjalność: marketing i zarządzanie, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku. Tytuł pracy: *Rynek usług fotograficznych w Polsce na przykładzie przedsiębiorstwa Foto-Express w Białymstoku*. Dyplom wydany dnia 08.07.1997 r.

Wykształcenie uzupełniające:

2001: świadectwo ukończenia kursu kwalifikacyjnego, Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych w Warszawie, Filia w Białymstoku, uzyskane kwalifikacje pedagogiczne w zakresie przedmiotów ogólnokształcących. Dyplom wydany dnia 25.01.2001 r.

3. Informacje o zatrudnieniu w jednostkach naukowych

od 2010: adiunkt w Zakładzie Ekonomii Menedżerskiej na Wydziale Inżynierii Zarządzania, Politechnika Białostocka

2008-2010: asystent w Katedrze Ekonomii i Nauk Społecznych (obecnie: Zakład Ekonomii Menedżerskiej) na Wydziale Zarządzania (obecnie: Wydział Inżynierii Zarządzania), Politechnika Białostocka

4. Syntetyczne omówienie rozwoju naukowego i wskazanie kontekstu osiągnięcia naukowego

Moje zainteresowania naukowe koncentrują się na problematyce usług, co znajduje odzwierciedlenie w moich publikacjach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Przesłanką do zainteresowania się usługami jako przedmiotem badań naukowych były zrealizowane przeze mnie staże studenckie oraz praca zawodowa w przedsiębiorstwach usługowych. Pierwszą próbą zgłębienia problematyki usług była moja praca licencjacka poświęcona usługom fotograficznym, zaliczanym do kategorii usług profesjonalnych (wymagających wiedzy specjalistycznej). Tematem

przewodnim moich ówczesnych rozważań badawczych były wybrane elementy rynku usług, głównie forma rynku zorganizowanego, czyli targi. Następnie, na poziomie magisterskim zajęłam się zagadnieniem przekształceń systemowych gospodarki, które prowadziły do rozwoju sektora usług. Etap doktoratu to okres rozpatrywania wybranego przeze mnie sektora jako części gospodarki narodowej, tj. makroekonomicznego ujęcia usług. Wówczas szczególnym przedmiotem moich rozważań były czynniki rozwoju tego sektora. Kluczową płaszczyzną badawczą była struktura usług oraz jej wpływ na kształtowanie dynamiki polskiej gospodarki. W następnych latach, już z perspektywy habilitanta, zapoczątkowałam nowatorskie spojrzenie na usługi – mikroekonomiczne, tzn. głównie z punktu widzenia przedsiębiorcy, zwanego dalej usługodawcą.

5. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.):

Tytuł osiągnięcia naukowego:

Racjonalność gospodarowania. Perspektywa usług

Jako główne osiągnięcie naukowe wskazuję monografię:

Elżbieta Skąpska, *Racjonalność gospodarowania. Perspektywa usług*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2019, ISBN: 978-83-8102-182-1, liczba stron: 252.

Recenzentkami wydawniczymi monografii były:

- prof. zw. dr hab. Józefa Famielec, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie,
- prof. zw. dr hab. Eulalia Skawińska, Uniwersytet Zielonogórski.

6. Omówienie osiągnięcia naukowego

6.1. Przyczyny podjęcia tematu, hipotezy, cel naukowy

Motywy podjęcia tematu racjonalności gospodarowania w perspektywie usług są następujące zidentyfikowane przeze mnie luki poznawcze w publikacjach o charakterze naukowo-badawczym:

- *luka teoretyczna* – nierozpoznanie specyfiki racjonalności gospodarowania w perspektywie usług;
- *luka empiryczna* – brak badań ilościowych i jakościowych w zakresie racjonalności gospodarowania w usługach;
- *luka metodyczna* – brak diagnozy czynników racjonalności w działalności usługowej.

Przedstawiony problem badawczy wiąże się z odpowiedzią na pytanie – czy racjonalność gospodarowania ma wymiar uniwersalny, czy też ma swoją specyfikę w poszczególnych dziedzinach gospodarowania, w szczególności w usługach. Luka poznawcza wynikająca z braku wystarczającej wiedzy na temat racjonalności działania w usługach, w tym jej swoistego charakteru w porównaniu z racjonalnością gospodarowania w produkcji stała się inspiracją do poszukiwań w tym zakresie. Racjonalność gospodarowania należy bez wątpienia do fundamentalnych kwestii podejmowanych w piśmiennictwie ekonomicznym. Jednym z nowszych przykładów jest praca pod tytułem *Racjonalność w ekonomii* (2013) noblisty Vernona Smitha.

W prezentowanej monografii mojego autorstwa weryfikacji poddałam **hipotezę główną** o następującym brzmieniu: w procesie świadczenia usług racjonalność gospodarowania jest zdeterminowana przez zasadność, celowość, skuteczność¹, efektywność i ekonomiczność działania obu stron relacji²/umowy³: usługodawcy oraz usługobiorcy.

Hipotezie głównej przyporządkowałam trzy teoretyczne hipotezy cząstkowe:

Hipoteza 1. W procesie właściwego pojmowania/rozumienia racjonalności niezbędne jest uwzględnienie interpretacji fenomenu usług.

Hipoteza 2. Racjonalność jest kategorią uniwersalną, ale wymaga relatywizacji do motywu postępowania człowieka gospodarującego w zakresie usług.

Hipoteza 3. Modyfikacja tradycyjnego podejścia do racjonalności gospodarowania umożliwia identyfikację czynników specyficznych dla działalności usługowej.

Pomocniczo sformułowałam cztery hipotezy badawcze, które rozwinęłam w badaniach empirycznych. Hipotezom badawczym (teoretycznym i empirycznym) podporządkowałam cel główny i cele szczegółowe.

Głównym celem pracy było zbadanie jak zmienia się ekonomiczne rozumienie racjonalności w odniesieniu do usług i opracowanie koncepcji modelu zintegrowanej racjonalności w działalności usługowej. Moim zamiarem było zmniejszenie luki poznawczej w zakresie eksploracji tego zagadnienia. Innymi słowy, zbudowanie⁴ nowego podejścia do racjonalności, opartego na kreacji wyobrażeń⁵ o produktach usługowych.

Przy tak sformułowanym celu głównym określiłam następujące cele szczegółowe:

Cel 1. Usystematyzowanie wiedzy⁶ o racjonalności gospodarowania w ujęciu ogólnym w perspektywie usług.

Cel 2. Zredefiniowanie racjonalności gospodarowania w odniesieniu do usług.

Cel 3. Rozpoznanie czynników decydujących o osiąganiu przez podmiot gospodarujący⁷ możliwie wysokiego poziomu racjonalności w działalności usługowej (dzięki badaniom ankietowym nad rozumieniem, wyobrażeniem racjonalności usług i zaufaniem w działalności usługowej) oraz ich statystyczna ocena.

¹ Działać to tyle co zmieniać rzeczywistość w sposób mniej lub bardziej świadomy, to zmierzać do określonego celu przy pomocy właściwych środków. Skutecznym jest takie działanie, które prowadzi do skutku zamierzonego jako cel. T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wyd. Ossolineum, Wrocław 1958, s. 20.

² Relacji przypisuje się w pracy krótkookresowość, brak więzi długookresowej. Występuje w jednym cyklu świadczenia usług.

³ Umowa oznacza długookresowość. Wymaga przedłużenia procesu świadczenia usług o kolejne cykle aktywności.

⁴ W odniesieniu do klasycznego modelowego przykładu ludzkich zachowań i procesów decyzyjnych, którego twórcą jest A. Smith.

⁵ Usługobiorca, zanim zdecyduje się na nabycie usługi przez uczestnictwo w procesie świadczenia, musi stworzyć wizję jego efektu, tj. wyobrazić sobie wynik jego zakończenia, kształt usługi, której nie może zmaterializować zmysłami – dotknąć, powąchać, zobaczyć.

⁶ Tak jak to podkreśla Einstein – można odnieść szczególnie do usług – że „wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy, ponieważ wiedza jest ograniczona, A. Calaprice, *Einstein w cytatach*, Poltext, Warszawa 2014.

⁷ Tu: usługodawca.

Cel 4. Konceptualizacja racjonalności gospodarowania w działalności usługowej ze szczególnym uwzględnieniem roli ładu gospodarczego, różnych stopni racjonalności i relacji w procesie świadczenia usług.

Hipotezy badawcze i cele pracy wpłynęły na zakres, metodykę i ostateczną konstrukcję pracy. Opierając się na uniwersalnych instrumentach badawczych, jak analiza i synteza, oraz sposobach wnioskowania, jak indukcja i dedukcja, sformułowałam problem badawczy, hipotezę główną oraz trzy hipotezy szczegółowe. Analiza dokumentów dotyczących przedmiotowej i podmiotowej struktury usług umożliwiła wnioskowanie dedukcyjne oraz zastosowanie metod ilościowych na kolejnych etapach procesu badawczego. Wnioskowanie indukcyjne zastosowałam do analizy wyników empirycznych oraz studiowania publikacji ekonomicznych, a także pozaekonomicznych. Wnioski precyzowałam na podstawie koncepcji teoretycznych, stworzonych w rezultacie analizy poglądów prezentowanych w dorobku ekonomicznym oraz przeprowadzonych badań ankietowych. Wyniki badań empirycznych stworzyły warunki do określenia konkretnych mierników racjonalności na różnych poziomach relacji gospodarczych i współzależności między podmiotami gospodarującymi, a także oddziaływania przyczynowo-skutkowego w procesach produkcji/swiadczenia usług, wymiany i konsumpcji. W myśl maksymy, że „fakty nie istnieją bez teorii” uporządkowanie materiału nastąpiło dzięki sformułowaniu konkretnych wskazań dla usługodawców dotyczących wdrażania działań podwyższających racjonalność.

Założyłam, że z uwagi na dotychczas niewielki dorobek naukowy w zakresie racjonalności w usługach, zgromadzony materiał pozwoli na istotne poszerzenie wiedzy w tej dziedzinie. Dodatkowo, identyfikacja czynników sprzyjających podniesieniu poziomu/stopnia racjonalności w usługach, dokonana na podstawie wyników badań empirycznych oraz uszczegółowień metodycznych ma istotne znaczenie dla korzystnego rozwijania oferty usługowej. Efektem finalnym analizy może być stworzenie ogólnego modelu/wzoru, przynajmniej dla wybranych kategorii usługowych.

Analizę teoretyczną wykorzystałam do zdefiniowania racjonalności gospodarowania w działalności usługowej w ujęciu syntetycznym. Metodą dedukcji określiłam kryteria racjonalności w działalności usługowej oraz czynniki je kształtujące. Następnie zbudowałam arkusze badań ankietowych – cztery kwestionariusze ankiet oraz jeden kwestionariusz wywiadu, a także dobrałam respondentów – studentów studiów ekonomicznych, usługodawców (osoby prowadzące działalność usługową oraz ich pracownicy) usługobiorców (studenci kierunku zarządzanie, pracujący, emeryci). Główna hipoteza naukowa (H_n) została wsparta trzema hipotezami szczegółowymi ($H_n 1$, $H_n 2$, $H_n 3$), które z kolei wymagały przyjęcia czterech hipotez badawczych. Pierwszej hipotezie naukowej ($H_n 1$) przyporządkowałam drugą hipotezę badawczą ($H_b 2$), drugiej hipotezie naukowej – hipotezy pierwszą ($H_b 1$) i trzecią ($H_b 3$), a trzeciej – czwartą ($H_b 4$).

W dalszych krokach zajęłam się weryfikacją przyjętych hipotez.

H_{b1} . W celu porównania rozkładu odpowiedzi na pytania wielokrotnego wyboru skierowane do wybranych grup społecznych (studenci vs. osoby pracujące vs. emeryci) zastosowałam test niezależności chi-kwadrat. Dla każdej kategorii

odpowiedzi wykonałam jeden test chi-kwadrat⁸, przy pomocy którego sprawdziłam istnienie współzależności między typem grupy społecznej i proporcją odpowiedzi. W przypadkach, w których zastosowałam test dokładny Fishera, wartość statystyki χ^2 nie była raportowana.

Hb2. Dokonałam analizy odpowiedzi na pytania z możliwością wielokrotnych odpowiedzi, w podziale na rodzaj branży (produkcja vs. usługi). Procedura analizy wyników była identyczna jak w przypadku Hb1.

Hb3. Przeprowadziłam analizę przekrojową pod kątem oceny stosunku efektów do nakładów. Stosując procedurę analogiczną jak w przypadku Hb1 i Hb2 zbadalam współzależności między odpowiedziami na pytania z wielokrotnymi odpowiedziami a oceną stosunku efektów do nakładów. W kolejnym kroku dokonałam analizy współzależności pomiędzy typem branży (produkcja vs. usługi) i oceną przewagi efektów nad nakładami z zastosowaniem testu niezależności chi-kwadrat. Na dalszym etapie zbadalam współzależności między typem branży a oceną stosunku zysku netto do przychodów. Na koniec wykorzystałam test chi-kwadrat do analizy współzależności pomiędzy oceną stosunku zysku netto do przychodów ze sprzedaży, a oceną przewagi efektów do nakładów.

Hb4. Opracowanie wyników oparłam na analizie statystycznej cech niemierzalnych (jakościowych) i mierzalnych (ilościowych). Dla wszystkich parametrów jakościowych policzyłam częstości i odsetki. Analizę opisową przeprowadziłam wykorzystując częstość, średnią (M), odchylenie standardowe (SD). Znaczna część osób badanych nie udzieliła odpowiedzi na niektóre pytania kwestionariusza, w związku z czym do analizy wykorzystano jedynie te pytania, na które udzielono więcej niż 30% odpowiedzi. W celu przeprowadzenia analizy rozkładu zastosowałam test Kołmogorowa Smirnowa dla jednej próby. Analiza wykazała, iż wszystkie analizowane zmienne nie miały rozkładu zbliżonego do normalnego ($p < 0,05$). Wobec tego kolejne analizy wykonałam z użyciem testów nieparametrycznych. Analizy związków pomiędzy analizowanymi zmiennymi dokonałam za pomocą korelacji testu Rho Spearmana. Ponadto zredukowałam wymiary i wyłoniłam jednorodne czynniki z pytań kwestionariusza, a następnie przeprowadziłam analizę czynnikową wykorzystując metodę rotacji Varimax. Wartość danego czynnika obliczyłam na podstawie średniej arytmetycznej z pytań wchodzących w jego skład. W ostatecznej formie powstały czynniki: akumulacja, alokacja, operacja, adaptacja, kontrola. W celu zweryfikowania wpływu usług na analizowane czynniki skategoryzowałam je pod kątem teoretycznym na klasy. Kryterium podziału był stopień zaangażowania czynnika ludzkiego. Następnie przeprowadziłam jednoczynnikową analizę wariancji poszerzoną o testy Welcha, w której zweryfikowałam wpływ kategorii usług na analizowane czynniki. Analizę statystyczną przeprowadziłam przy pomocy pakietu programów statystycznych PSPP oraz arkusza kalkulacyjnego Excel.

Hipotezom szczegółowym oraz celowi pracy podporządkowałam jej strukturę. Składa się ona z czterech rozdziałów i aneksu, poprzedzonych wstępem oraz zakończonych podsumowaniem.

Pierwszą część badań realizowałam w okresie od stycznia do marca 2018 roku. Były to badania ankietowe na temat zaufania w usługach. Kategorie usług objętych

⁸ W przypadku gdy wartości oczekiwane w tabeli wielodzielczej były mniejsze od 5, zamiast testu chi-kwadrat przeprowadzano test dokładny Fishera z symulacją Monte Carlo.

badaniem wyodrębniłam na podstawie kryterium najwyższej skrajności w sposobie świadczenia usług (np. materialne vs. niematerialne), celem znalezienia wspólnych cech wskazujących na specyfikę usług. Badania prowadziłam dwutorowo. Po pierwsze, miały one charakter audytoryjny z zastosowaniem techniki *Paper And Pencil Interviewing* (PAPI), tj. ankiety papierowej wypełnianej długopisem, która miała charakter ankiety rozdawanej, podczas gdy kwestionariusze ankiety zostały rozdane i zebrane przez badacza⁹. Po drugie, miały one charakter ankiety środowiskowej – jak określa J. Sztumski, czyli rozprowadzanej w danym środowisku, np. wśród uczniów danej klasy, czy pracowników wydziału¹⁰. W tym drugim przypadku dotarłam do uczestników klubu seniora, pracowników firm oraz studentów stacjonarnych studiów licencjackich na kierunku zarządzanie. Działanie to miało na celu polaryzację grupową – syndromu myślenia grupowego, określenie skłonności poszczególnych grup do podejmowania najbardziej skrajnych wyborów ekonomicznych.

Ankietyzacja składała się z trzech faz:

- 1) opracowanie wspólnego kwestionariusza ankiety dla trzech grup społecznych,
- 2) dostarczenie ankiety właściwej grupie badanych i uzyskanie jej z powrotem w formie wypełnionej,
- 3) przeprowadzenie analizy liczbowej na podstawie procedury analiz statystycznych oraz analiza i interpretacja wyników.

Identyfikacji i selekcji próby dokonałam poprzez ograniczenie populacji do wspólnej podstawy dla kilku grup społecznych w celu przeprowadzenia dodatkowej analizy porównawczej. Z uwagi na zbliżoną strukturę celowo dobrałam próbę badawczą, która liczyła $N = 308$ obserwacji, w tym 103 studentów (licencjackich studiów zarządzania), 103 osób pracujących (pracownicy firm oraz uczelni) i 102 emerytów (głównie członków klubu seniora).

W kolejnej części badań podjęłam próbę oceny teoretycznego ujęcia racjonalności na podstawie wiedzy studentów ostatniego roku studiów magisterskich na kierunku ekonomia w polskich uniwersytetach ekonomicznych. Badanie przeprowadziłam w okresie od października 2017 do marca 2018 roku. Do badania celowo dobrałam grupę badawczą reprezentującą 4 uczelnie ekonomiczne stanowiące 80% populacji wszystkich uniwersytetów ekonomicznych w Polsce: Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach – 50 wypełnionych ankiet, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – 50 ankiet, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu – 47, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – 50 oraz dodatkowo Uniwersytet Wrocławski – 50. Wykorzystując metodę audytoryjną dotarłam z kwestionariuszem ankiety łącznie do 247 studentów, których zadaniem było udzielenie odpowiedzi na kilka istotnych pytań odnoszących się do racjonalności działań. W szczególności mieli oni ustosunkować się do podanych odpowiedzi na pytanie o definicję racjonalności (w podziale na dwa podejścia – od strony producenta i od strony konsumenta), o cechy racjonalnego działania, a także czynniki wpływające na racjonalność działań.

Trzecia część dociekań dotyczyła opinii producentów/usługodawców na temat racjonalności ich gospodarowania. Realizowałam go w maju i czerwcu 2018 roku. Rezultaty badań empirycznych oraz ich praktyczne aspekty opracowałam na

⁹ Por: Z. Gostkowski, J. Lutyński (red.), *Ankieta i inne techniki otrzymywania materiałów*, w: *Analizy i próby technik badawczych w socjologii*, Ossolineum, Wrocław 1968, t. II, s. 46-52.

¹⁰ J. Sztumski, *Wstęp do technik i metod badań społecznych*, wyd. Śląsk, Katowice 1995., s. 132.

podstawie badań ankietowych. Za pomocą metod jakościowych i ilościowych starałam się rozpoznać racjonalność gospodarowania z perspektywy praktyków, aby skonfrontować podejście teoretyczne z empirycznym. Badania polegały na przeprowadzeniu wywiadów bezpośrednich oraz wywiadzie na podstawie kwestionariusza.

Czwartą część stanowiło badanie efektywności usług¹¹ przeprowadzone w okresie od września 2017 do czerwca 2018 roku, skierowane do 260 przedsiębiorstw usługowych. W badaniu udział wzięło 155 z nich. 100 respondentów odpowiedziało na wszystkie pytania zawarte w ankiecie, co stanowi 40% próby badawczej¹². Opracowanie wyników¹³ oparłam na analizie statystycznej cech niemierzalnych (jakościowych) i mierzalnych (ilościowych). Dla wszystkich parametrów jakościowych policzyłam częstości i odsetki. Analizę opisową przeprowadziłam przy wykorzystaniu częstości, średniej (M) i odchylenia standardowego (SD). Analizę rozkładów zmiennych wykonałam za pomocą testu Kołmogorowa Smirnowa, analizę korelacji – za pomocą testu Rho Spearmana, a analizę wpływu z użyciem jednoczynnikowej ANOVY. Do analizy statystycznej wykorzystałam pakiet programów statystycznych PSPP¹⁴ oraz arkusz kalkulacyjny Excel.

W badaniach wykorzystałam skonstruowane przez siebie narzędzia badawcze: kwestionariusze ankiet oraz kwestionariusz wywiadu. Badania dotyczące zaufania w usługach oraz postrzegania racjonalności przez przedsiębiorców były przeprowadzone samodzielnie, a te – odnoszące się do racjonalności w opinii studentów – przy wsparciu osób prowadzących zajęcia z badaną grupą. Materiał badawczy dotyczący efektywności usług powstał przy częściowym udziale zespołu badawczego zaangażowanego w koordynowany przeze mnie międzynarodowy projekt badawczy. Głównym źródłem osiągnięcia pożądanych wyników badań było postawienie hipotez badawczych, wynikających z założeń naukowych, które następnie zostały poddane weryfikacji.

6.2. Struktura pracy

Dwa pierwsze rozdziały prezentowanej monografii dotyczą wymiaru teoretycznego. **W rozdziale pierwszym** zaprezentowałam ujęcie racjonalności w ekonomii, a także w innych dyscyplinach nauk społecznych. **Rozdział drugi** poświęciłam specyfice świadczenia usług, która jest podstawowym motywem reinterpretacji racjonalności gospodarowania jako uniwersalnego schematu wyjaśniania działalności gospodarczej. Podstawą wyborów ekonomicznych jest bowiem w tej działalności nie tylko umysł

¹¹ Na podstawie wyników badań w ramach Polsko-Białoruskiego wspólnego projektu badawczego w ramach porozumienia o współpracy naukowej PAN-NANB na lata 2017-2019 pod kierunkiem autorki nt. „Efektywność usług w układzie transgranicznym Polski i Białorusi”, nr wniosku: BWZ/478/JL/16, nr projektu 7.

¹² W monografii wykorzystano wyniki analizy tylko części pytań odnoszących się do polskich przedsiębiorstw usługowych, zawartych w kwestionariuszu ankiety. Rozwinięto je w podrozdziale dotyczącym weryfikacji hipotezy 4.

¹³ Macierz danych zawierała bardzo dużo pustych komórek. Odpowiedzi na pytania nie były obligatoryjnie narzucane przez system a fakultatywnie na co nie miał wpływu badacz. System nie wypełniał pustych miejsc, nie stosowano algorytmów wypełniających puste miejsca. Pytania i odpowiedzi opisane są w bazie danych i jej legendzie. Wykonano dwie analizy czynnikowe. Pierwsza pozwoliła na określenie ilości czynników interpretując wykres osypiska. W aneksie jest wykres pierwszej analizy czynnikowej, określającej ilość czynników. Należy też dodać, że nie badano wszystkimi testami każdego badanego a każdą grupę innym testem, stąd różne N.

¹⁴ PSPP to opensourcowy odpowiednik SPSS na licencji GNU.

racjonalny, ale także umysł intuicyjny¹⁵, spełniający naturalne funkcje umysłu: pamięć, intelekt, wola.

W rozdziale trzecim poruszyłam kwestię usług w teorii ekonomii w kontekście racjonalności działania ekonomicznego. Rozdział ten jest zwieńczeniem moich dociekań przeprowadzonych w dwóch pierwszych rozdziałach. Stanowi on próbę odzwierciedlenia teoretycznych rozważań dotyczących racjonalności i usług w badaniu ilościowym. Badaniem objęłam 665 respondentów (w tym 246¹⁶ studentów studiów ekonomicznych, 308 osób z trzech grup społecznych – studenci zarządzania, osoby pracujące, emeryci) oraz 111 przedsiębiorców reprezentujących przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe). Dodatkowe badanie na temat efektywności usług dotyczyło 100 przedsiębiorstw usługowych. Cechą wspólną tych badań była celowość w doborze próby. Badanie podzieliłam na cztery części. Pierwsza z nich dotyczyła postrzegania racjonalności przez studentów studiów ekonomicznych. Przeprowadziłam je metodą ankietową przy użyciu kwestionariusza ankiety rozdawanej, audytoryjnej.

Drugą część badań zrealizowałam metodą wywiadu indywidualnego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety skierowanej do pracowników firm produkcyjnych i usługowych, prowadzących działalność gospodarczą na terenie Polski. Respondentami byli głównie kierownicy działów HR oraz prezesi, właściciele. Ankieta miała na celu zidentyfikowanie praktycznego podejścia do pojęcia racjonalności gospodarowania. Trzecią część stanowiły badania ankietowe wśród trzech grup społecznych: studentów, pracujących oraz emerytów, które zostały zrealizowane na podstawie rozdawanego, audytoryjnego kwestionariusza ankiety. Pytania dotyczyły zaufania, które jest nieodłącznym elementem racjonalności działania firm usługowych. Z kolei czwarta część opierała się na ankiecie internetowej skierowanej do firm usługowych. Dotyczyła ona efektywności usług, a respondentami byli właściciele firm usługowych i przedstawiciele kadry zarządzającej tych firm.

Ostatni rozdział łączy w sobie zagadnienia teoretyczne i praktyczne. Zawiera on także zbiór rekomendacji/wytocznych dla podmiotów gospodarczych działających w branżach usługowych, w czym przejawia się aspekt aplikacyjny badania. Ponadto w rozdziale zaproponowałam miernik stopniowości racjonalności w usługach, co odnosi się do wymiaru metodycznego. W procesie naukowego poznania przyjmuję podejście mikroekonomiczne oparte na analizie procesu reprodukcji usług, pomijając podejście rezydualne. W pracy wykorzystałam głównie polską i zagraniczną literaturę ekonomiczną traktującą o racjonalności i usługach, a także badania własne.

¹⁵ Z badań przeprowadzonych za pomocą kwestionariusza osobowości – wskaźnika typów *Meyers-Briggs* (*Myers-Briggs Type Indicato – MBTI*) wynika, że wszyscy współcześni menedżerowie, którzy doprowadzili do potęgi najbogatsze firmy (np. Honda Motors, Sony czy Microsoft), są mediatorami – należą do typu osób intuicyjnych i racjonalnych. Ten typ osobowości reprezentuje zaledwie 5% populacji. S. P. Robbins, *Zasady zachowania w organizacji*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Poznań 2001, s. 45.

¹⁶ W pierwotnej wersji badawczej była to liczba 247, jednak musiała ulec zmianie podczas obróbki statystycznej.

6.3. Osiągnięte wyniki

Przedstawiony w monografii wkład do dyscypliny naukowej „ekonomia” jest wynikiem podjęcia przeze mnie jednej z pierwszych prób wyjaśnienia zagadnienia racjonalności w działalności usługowej. Moim zdaniem obejmuje on w szczególności:

- próbę wypełnienia luki poznawczej przez syntezę poglądów na temat racjonalności w ekonomice usług (**wymiar poznawczy**);
- zaproponowanie miernika stopniowalności racjonalności w usługach oraz metodyki badań dotyczących racjonalności w działalności usługowej zintegrowanej w modelu (**wymiar metodyczny**);
- zaprezentowanie nowego podejścia do racjonalności, uwzględniającego wyobrażenie (obietnice) o produktach usługowych oraz procesy projektowania i świadczenia usług (**wymiar empiryczny**);
- sformułowanie implikacji dla usługodawców – przez zidentyfikowanie i zestawienie czynników – regulatorów działalności usługowej wpływających na osiąganie określonego poziomu racjonalności oraz określenie w poszczególnych fazach aktywności gospodarczej usługodawcy tych obszarów działania, których usprawnienie jest warunkiem jego prawidłowego (racjonalnego) postępowania. Wyodrębnione elementy stanowią istotne uwarunkowania świadczenia usług przez przedsiębiorstwa (**wymiar aplikacyjny**).

6.4. Dalsze wykorzystanie osiągniętych wyników

Dotychczasowe badania potwierdziły zasadność prowadzenia dalszych badań nad racjonalnością w usługach, jako zjawiskiem odrębnym od racjonalności w przemyśle, z uwagi na decydującą rolę czynnika ludzkiego. Jestem jednak świadoma, że nie wyczerpałam tematu analizowanego w monografii. Analiza czynnikowa, będąca przedmiotem moich rozważań, stanowi przyczynek do dalszych badań nad racjonalnością i usługami, które planuję przeprowadzić metodą ekspertów wśród liderów usług biznesowych w sferze realnej gospodarki. Przewiduję także dalsze prace nad rozbudowaniem modelu łączącego racjonalność i usługi.

Kontynuacją przedstawionych w monografii rozważań mogłoby być również uzupełniające badanie autorskie skierowane na identyfikację instrumentów oddziałujących na kondycję ekonomiczną przedsiębiorstwa (potencjał zasobotwórczy), ich hierarchizację, a następnie stworzenie rankingu narzędzi najbardziej sprzyjających przetrwaniu i rozwojowi przedsiębiorstwa. Już w tym momencie rodzi się zatem teza, że przedsiębiorstwa usługowe muszą dysponować specyficznymi dla swej branży składnikami potencjału (zasobami), aby ich działania gospodarcze były efektywne, a więc także racjonalne.

Podsumowując opis osiągnięcia naukowego powolałam się na opinie Recenzentek przytaczając cytaty z recenzji. Pani Profesor Józefa Famielec uznała, że „autorka słusznie sprowadza podstawowe kryterium stopniowania racjonalności do siły relacji między usługodawcą a usługobiorcą. (...) Podzielam przekonanie Autorki i motywuję podjęcia się badań nad racjonalnością w zakresie usług oraz uznaję argumenty o znaczeniu racjonalności usług w funkcjonowaniu współczesnej gospodarki i społeczności. (...) Recenzowana książka co do jej tytułu, problemu badawczego i struktury treści stanowi interdyscyplinarne studium nad racjonalnością

gospodarowania w perspektywie usług”. Natomiast Pani Profesor Eulalia Skawińska zaznaczyła: „za nowe uznaję autorską koncepcję usług ordo (o czym informowała Autorka w Biuletynie PTE 2018 nr 2, s. 79-82), wykonaną nową taksonomię usług i klasyfikację usług według ich podatności na ład gospodarczy oraz opracowanie propozycji modelowej (zarys modelu). Jest on ciekawą propozycją Autorki, która przedstawia skomplikowane relacje pomiędzy usługobiorcą, usługodawcą, satysfakcją/brakiem satysfakcji konsumenta, trzema stopniami racjonalności, nadmiarem /umiarem/niedoborem itp., elastycznością itd.”.

7. Opis pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje osiągnięcia naukowo-badawcze wpisują się w dziedzinę nauk ekonomicznych w dyscyplinę ekonomii. Na ogólny dorobek naukowy składa się 56 publikacji naukowych, w tym 52 po uzyskaniu stopnia doktora (41 samodzielnych, 11 we współautorstwie). Średnio 5 prac naukowych rocznie od czasu zatrudnienia na uczelni – w 2008 roku. Są to monografie autorskie wydane w Niemczech i w Polsce, rozdziały w monografiach krajowych i zagranicznych, artykuły w czasopismach krajowych i zagranicznych, publikacje indeksowane w bazie WoS oraz znajdujące się na liście A MNiSW.

Przed osiągnięciem stopnia naukowego doktora zajmowałam się rynkiem usług i ich jakością. Za kluczowe przykłady rynku przyjąłam rynek usług profesjonalnych – usług fotograficznych oraz rynek zorganizowany – targi. W efekcie badań powstały: praca dyplomowa oraz rozdziały w monografiach i artykuły. Uczestniczyłam również w wielu konferencjach naukowych, które wpłynęły na zmianę mojego postrzegania usług. Spojrzałam na nie z całkiem innej perspektywy – z punktu widzenia usługodawców (okres doktoratu).

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora swoją działalność naukową skoncentrowałam na usługach rynkowych, które wiążą się z takimi zagadnieniami, jak: przedsiębiorczość, innowacyjność, czy racjonalność. Najwięcej publikacji poświęciłam tematyce przedsiębiorczości i innowacyjności, natomiast racjonalność stała się głównym zagadnieniem poruszonym w monografii. Co istotne, artykuły w tym zakresie stanowią niejako wstęp do racjonalności, traktują bowiem o czynnikach warunkujących wybory usługodawcy.

Swoją aktywność naukową zaznaczyłam także udziałem w tematycznych konferencjach naukowych, tzn. odnoszących się do wspomnianych wcześniej, interesujących mnie zagadnień (załącznik nr 4, pkt II I). Łącznie uczestniczyłam w 65 konferencjach naukowych po doktoracie, w 18 konferencjach międzynarodowych i 47 krajowych. Do działalności naukowej zaliczam także 25 referatów wygłoszonych na konferencjach międzynarodowych (12 – w Niemczech, Hiszpanii, Rosji, Białorusi i Czechach) oraz krajowych (13 – w Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Lublinie).

Publikowałam oraz wygłaszałam referaty naukowe w liczących się ośrodkach naukowych w Polsce i za granicą: w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu, Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, Uniwersytecie Szczecińskim (na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług), w Instytucie Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur oraz

w Ministerstwie Gospodarki i Pracy, w Politechnice w Brnie (na Wydziale Biznesu i Zarządzania) oraz na Uniwersytecie Complutense w Madrycie (na Wydziale Ekonomii i Biznesu). Ponadto uczestniczyłam w seminariach naukowych i konferencjach naukowych w Instytucie Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk.

Jestem autorką publikacji naukowych o charakterze teoretycznym oraz teoretyczno-empirycznym wpisujących się w cztery obszary badawcze w ramach głównego wspólnego nurtu – **usług**.

PIERWSZY OBSZAR NAUKOWO-BADAWCZY: sektor usług i jego znaczenie dla rozwoju gospodarczego. Rezultaty dociekań w tym zakresie zostały opublikowane m.in. w następujących pracach (w nawiasach ujęłam swój udział w ich powstaniu):

1. Skąpska E. (100%), *Der polnische Dienstleistungssektor von dem EU-Beitritt, „Osteuropa-Wirtschaft”*, 2010, Heft 4.
2. Skąpska E. (100%), *Rozwój sektora usług jako czynnik stymulujący zmiany strukturalne w Polsce Wschodniej*, w: *Rozwój Polski Wschodniej. Ograniczenia i wyzwania*, red. B. Jóźwik, M. Sagan, Difin, Warszawa 2012.
3. Skąpska E. (100%), *Development of the service sector in European Union*, „Estudios en Ciencias Sociales y Administrativas de la Universidad de Celaya”, 2015, Vol. 5 (Meksyk).
4. Skąpska E. (100%), *Development of the service sector at the turn of the century. Tendencias, determinants, prospects*, LAP Lambert Academic Publishing, Saarbrücken (Niemcy) 2014.

Badania podjęte w tych publikacjach służyły rozpoznaniu struktury sektora usług w Polsce i warunków kształtujących jego rozwój, co ma przełożenie na rozwój gospodarczy polskich regionów i Polski jako całości. Sformułowałam m.in. następujące wnioski: poziom serwicyzacji gospodarki jest miarą dobrobytu społeczeństwa oraz w wielu krajach, w tym także w Polsce tempo rozwoju sektora usług jest nadal w dużej mierze uzależnione od wyników podsektora usług tradycyjnych. Jednakże istnieją warunki umożliwiające zdynamizowanie sektora usług. Jednym z nich są nakłady ogółem, wyrażające się zwłaszcza w inwestycjach. Modernizacja sektora usługowego wymaga napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Potwierdziłam także hipotezę, że przedsiębiorczość w znaczący sposób wpływa na ekspansję sektora usług w Polsce. Biorąc pod uwagę aktywność gospodarczą, jednym z jej istotnych elementów składowych, oprócz BIZ, była prywatyzacja. Jest ona niezwykle istotna dla wzrostu gospodarczego. Przedsiębiorstwa prywatne produkują bowiem lepiej i taniej, podejmując wyzwania wynikające z istnienia konkurencji. W wyniku przeprowadzonych rozważań dowiodłam również, że nieodzownym instrumentem ekspansji sektora usług, a tym samym zdynamizowania gospodarki jest innowacyjność, rozumiana jako zdolność do kreowania i wprowadzania innowacji. Wspomniane opracowania stały się podstawą do rozwijania warunków rozwoju sektora usług w poszczególnych obszarach badawczych.

DRUGI OBSZAR NAUKOWO-BADAWCZY: przedsiębiorczość w usługach.
Do najważniejszych publikacji na ten temat zaliczam:

1. Skąpska E. (100%), *Przedsiębiorczość w sektorze usług a dynamika gospodarki narodowej*, w: *Przedsiębiorczość i innowacje – problemy, koncepcje, wyzwania*, red. S. Lis, T. Szot-Gabryś, Wyd. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości im. S. Staszica, Kielce 2008.
2. Skąpska E. (100%), *Ekonomiczny wymiar wieloaspektowego podejścia do przedsiębiorczości usługowej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu „Zarządzanie Organizacjami Usługowymi”, 2010, nr 145.
3. Skąpska E. (50%), J. Samul (50%), *Human capital indicator in service industries: from workforce profile to output measure*, „European Scientific Journal”, 2015, Vol. 11, No. 10 (Macedonia).
4. Skąpska E. (100%), *Czynniki przedsiębiorczości w Społecznej Gospodarki Rynkowej. Przykład Polski*, w: *Społeczna Gospodarka Rynkowa: Polska i integracja europejska*, red. E. Mączyńska, P. Pysz, PTE, Warszawa 2018.

Głównym celem publikacji było: określenie warunków rozwoju przedsiębiorczości, przedstawienie wpływu przedsiębiorczości polskich usługodawców na rozwój gospodarczy kraju oraz wskazanie usług strategicznych w tym względzie. Z analizy i syntezy problematyki podjętej w tych publikacjach wyciągnęłam następujące wnioski: przedsiębiorczość, wyrażająca się w powstawaniu nowych przedsiębiorstw usługowych, dynamizuje gospodarkę, lecz jest wysoce zróżnicowana. Działania polskich firm nie odbiegają zbyt od podejmowanych w bardziej rozwiniętych państwach członkowskich UE, co sprzyja dalszemu rozwojowi polskich usług na unijnym rynku. Rozwój przedsiębiorczości warunkują: dostępność funduszy pożyczkowych i centrów wspierania działalności gospodarczej, poziom obciążeń fiskalnych, przejrzystość prawa własności, jakość kapitału ludzkiego oraz zróżnicowanie przedsiębiorczości pod względem prawnym, psychologicznym, społecznym i ekonomicznym.

Zainteresowanie usługami w kontekście przedsiębiorczości pogłębiłam studiami nad skłonnością przedsiębiorstw do wprowadzania zmian. W rezultacie wyróżniłam innowacyjność jako odrębny obszar badań, mając jednocześnie na uwadze fakt, że stanowi ona integralną część przedsiębiorczości.

TRZECI OBSZAR NAUKOWO-BADAWCZY: innowacyjność w usługach.
Tę problematykę poruszyłam w publikacjach:

1. Skąpska E. (100%), *Innowacja w działalności usługowej jako problem gospodarczy*, „Prace Naukowe Katedry Nauk Ekonomicznych Politechniki Gdańskiej”, 2009, T. 8.
2. Skąpska E. (100%), *Znaczenie innowacji produktowych w usługach*, „Usługi 2014. Wybrane uwarunkowania rozwoju usług”, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2014, nr 354.
3. Skąpska E. (100%), *Die Stellung der Länder EU-10 im europäischen Dienstleistungshandel – Determinante und Dilemma*, „Europa Regionum”, 2014, T. XX.
4. Skąpska E. (100%), *Innovative services of companies in podlaskie district*, „Optimum. Economic Studies”, 2018, nr 3 (93).

Celem wspomnianych opracowań była identyfikacja innowacyjnych rozwiązań stosowanych/wdrażanych w działalności usługowej, skłonności usługodawców do ryzyka oraz znaczenia innowacji dla rozwoju sektora usług i przedsiębiorstw usługowych. Na podstawie przeprowadzonych badań uzyskałam następujące wnioski:

1. W strukturze innowacji technologicznych wdrażanych przez polskie przedsiębiorstwa usługowe dominują innowacje procesowe. Jednocześnie największe korzyści w zakresie „zmian dynamicznych” powstają, w opinii usługodawców, dzięki innowacjom nietechnologicznym, tj. organizacyjnym i marketingowym. Z kolei znaczenie innowacji produktowych (w wyrażeniu wartościowym) – maleje.
2. W porównaniu z przemysłem, udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem jest w sektorze usług wyższy.
3. Ważnymi motywami podejmowania działalności innowacyjnej są przede wszystkim zamówienia rządowe na usługi innowacyjne, a także rozwój infrastruktury ułatwiającej przepływ technologii, np. centrów przedsiębiorczości.

Z badań wynika również, że największą grupę docelową dla usług innowacyjnych stanowią odbiorcy dobrze wykształceni, nastawieni na samorozwój i samorealizację w zakresie potrzeb wyższego rzędu. Najbardziej pożądaną zmianą w odpowiedzi na potrzeby rynku jest zwiększenie dostępu do tych usług przez wydłużenie godzin pracy do 24 godzin.

CZWARTY OBSZAR NAUKOWO-BADAWCZY: racjonalność w usługach.
W tym zakresie opublikowałam m.in. następujące prace:

1. Skąpska E. (100%), *Oblicza racjonalności w ekonomice usług*, „Studia Ekonomiczne”, 2014, Vol. 180.
2. Skąpska E. (100%), *Usługi ordo – polemicznie*, „Biuletyn PTE”, 2018 nr 2.
3. Szaruga E. (25%), E. Skąpska (25%), Załoga E. (25%), Matwiejczuk W. (25%), *Trust and Distress Prediction in Modal Shift Potential of Long-Distance Road Freight in Containers: Modeling Approach in Transport Services for Sustainability*, „Sustainability” 2018, Vol. 10, No. 7, 20 pkt., 5-year IF: 2,177, IF 2018: 2,075 (wyd. Szwajcaria).
4. Skąpska E. (100%), *Training and advisory services: Preferences of local service providers and receivers*, „European Journal of Service Management”, 2018, Vol. 27, no. 3.

Celem rozważań badawczych podjętych w wymienionych publikacjach było m.in. zweryfikowanie hipotezy, że efektywność, która jest miarą racjonalności w działalności usługowej, wyznacza szerokie spektrum odmian racjonalności, co wynika z wysokiego udziału czynnika ludzkiego oraz silnego oddziaływania czynników emocjonalnych w procesie świadczenia /nabywania usługi. Główną płaszczyzną i regulatorem relacji, a nawet więzi między usługodawcą a usługobiorcą, jest proces osiągania użyteczności w warunkach rynkowych. Weryfikacji hipotezy dokonano metodą analizy i syntezy w ujęciu teoretycznym. Wyniki analiz pokazały, że racjonalność w wyborach ekonomicznych, zwłaszcza w usługach wymaga od decydenta (zwłaszcza usługobiorcy) uwzględnienia nie tylko kryteriów ekonomicznych, ale także psychospołecznych, do których należą m.in. zróżnicowanie kulturowe, religia, kapitał społeczny, zaufanie.

Badanie usług było też celem realizowanego przeze mnie projektu pt. „Ekonomiczne konsekwencje procesów integracji regionalnej na obszarze WNP” finansowanego ze środków NCN (załącznik 4, pkt II G). W projekcie tym byłam głównym wykonawcą. Zbadałam w nim 12 krajów poradzieckich pod kątem usług, zgłębiłam także wiedzę na temat Rosji jako najważniejszego z nich. Rezultatem uczestnictwa w omawianym projekcie były:

1. Referat: *The analysis of macroeconomic EurAsEC in the context of economic integration*¹⁷, 10-14.10.2012: 7th International Conference on Euroasian Economic Integration Issues, organizator: Euroazjatycki Bank Rozwoju, Rosyjska Akademia Nauk, miejsce: Rosyjska Akademia Nauk, Moskwa – przygotowany przeze mnie, wygłoszony w języku rosyjskim przez moderatora sesji w Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie.
2. Skąpska E. (100%), *International economic integration challenge for Russia*, International Institute of Social and Economic Sciences, Prague 2013 (Czechy) – publikacja pokonferencyjna w formie dokumentu elektronicznego: <http://www.iises.net/download/Soubory/soubory-puvodni/CP-2013-A-Prague-9788090524170.pdf>
3. Skąpska E. (100%), *Services from the perspective of sectors in countries of The Commonwealth of Independent States*, „International Journal of Advances in Management and Economics”, 2016, Vol. 5, No. 2, s. 73-81. Global Impact and Quality Factor (2012: 0.432; 2013: 0.564; 2014: 0.675; 2015: 0.786, ISSN: 2278-3369. (Indie) <http://www.managementjournal.info/> – artykuł.

Wykonałam recenzję książki dotyczącej usług i opublikowałam ją w czasopiśmie „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa”. Zrecenzowałam artykuły naukowe traktujące o wyborach ekonomicznych i przedsiębiorczości do czasopism: „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i Praktyka” oraz „Optimum. Economic Studies” (załącznik nr 4, pkt III P).

Zrealizowałam staże naukowe w Polsce (załącznik nr 4, pkt III L): w Kolegium Analiz Ekonomicznych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie oraz na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, a także za granicą. Celem staży były dyskusje na temat usług oraz konsultacje dotyczące koncepcji rozprawy do procedury habilitacyjnej, a także kwerenda biblioteczna. W rezultacie powstała koncepcja monografii, w której połączyłam dwa obszary zainteresowań – racjonalność gospodarowania i usługi.

8. Opis dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz informacja o współpracy międzynarodowej

8.1. Dorobek dydaktyczny

Poza pracą naukową ważnym komponentem procesu zgłębiania mojej wiedzy z zakresu ekonomii jest **aktywność dydaktyczna** (załącznik nr 4, pkt III). Tym rodzajem działalności zajęłam się po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych i zatrudnieniu na uczelni (2008 r.). Kontynuuję tę działalność do dzisiaj. Prowadzę wykłady i ćwiczenia w pełnym wymiarze dydaktycznym na studiach

¹⁷ Tytuł mojego referatu stanowi część tytułu wspólnego ze współwykonawcami projektu: *The institutionalization of trade relations between the EURASEC and the EU on functional platforms*.

stacjonarnych i niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia oraz na studiach doktoranckich. Z założenia prowadzone przeze mnie przedmioty (objęte ofertą uczelni) mają służyć przekazaniu wiedzy, wykształceniu w jej odbiorcach umiejętności samodzielnego myślenia, analizowania faktów/danych/informacji i podejmowania decyzji gospodarczych zorientowanych nie tylko na zysk, lecz przede wszystkim na rozwój.

Prowadziłam następujące wykłady i ćwiczenia z przedmiotów o problematyce ekonomicznej:

- 1) dla studentów studiów licencjackich: ekonomia, mikroekonomia, makroekonomia, ekonomie menedżerska;
- 2) dla studentów studiów magisterskich: technika i organizacja handlu zagranicznego, determinanty międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstwa, makroekonomiczne problemy transformującej się gospodarki;
- 3) dla doktorantów na studiach doktoranckich: współczesne teorie przedsiębiorstwa i czynników produkcji.

Ponadto, na seminariach dyplomowych zajmowałam się przygotowaniem dyplomantów do obrony prac licencjackich i magisterskich, głównie z zakresu funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku usług oraz handlu zagranicznego.

Obecnie, w ramach projektu PB 2020 – zintegrowany program rozwoju Politechniki Białostockiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, realizacja Programu Operacyjnego „Wiedza Edukacja Rozwój”, prowadzę zajęcia z ekonomii dla studentów kierunku turystyka i rekreacja (załącznik nr 4, pkt III A).

Dodatkowo uczestniczyłam w projekcie „*Mieszkańcy wsi – edukacja – biznes*” realizowanym przez Stowarzyszenie „Perspektywa Podlasia”, współfinansowanym przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, który umożliwił mi sprawdzenie się w roli szkoleniowca. Słuchaczami były osoby niedoświadczone (uczniowie, studenci, bezrobotni), jak i aktywne zawodowo, a także miejscowi przedsiębiorcy pragnący pogłębić swoją wiedzę na temat pozyskiwania odbiorców oraz podstaw przedsiębiorczości.

Z myślą o podniesieniu jakości prowadzonych przeze mnie zajęć brałam udział w różnych szkoleniach i kursach (załącznik nr 4, pkt III I), np. „Stosowanie metod ilościowych i jakościowych w prowadzeniu badań naukowych, „Statistica” – szkolenie dotyczące zastosowania statystyki w planowaniu i analizie wyników badań empirycznych oraz wspomaganie analizy statystycznej w programie Statistica firmy StatSoft Polska. Oferta stypendialna Funduszu Wyszehradzkiego i Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej (DAAD) oraz „KAIZEN – czyli jak małymi krokami podnieść efektywność całej organizacji. Dodatkowo uzyskałam certyfikat uczelniany B2 z języka niemieckiego (wydany przez Politechnikę Białostocką) oraz Zertifikat Deutsch (Certyfikat B1) wydany przez Instytut Goethego w Warszawie. Ponadto ukończyłam Kurs Pedagogiczny organizowany przez Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Jestem autorką i realizatorką licznych programów kształcenia studentów i doktorantów, realizowanych w ramach oferty dydaktycznej Politechniki

Białostockiej. Wypromowałam 67 prac licencjackich i magisterskich oraz zrecenzowałam 128 prac licencjackich i magisterskich.

Występuję jako promotor pomocniczy w przewodzie doktorskim wszczętym 10.07.2018 r. na Wydziale Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej. Doktorant przygotowuje rozprawę doktorską pt. „Determinanty skuteczności procesu świadczenia usług inwestycyjno-budowlanych” (załącznik nr 4, pkt III K).

8.2. Dorobek popularyzatorski

W ramach aktywności popularyzatorskiej współorganizowałam konferencje naukowe dotyczące współpracy nauki z biznesem i instytucjami publicznymi.

Zorganizowałam także 16 edukacyjnych wypraw studenckich: do przedsiębiorstw innowacyjnych, stołecznych przedstawicielstw organizacji międzynarodowych oraz instytucji finansowych i celnych, a także do instytutów naukowo-badawczych (załącznik nr 4, pkt III I). Były to m.in.: Przedsiębiorstwo transportowe „Adampol” w Zaściankach, Przedsiębiorstwo „Plum” w Ignatkach, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych w Warszawie, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie, białostocki oddział Narodowego Banku Polskiego, białostocki oddział Krajowej Izby Rozliczeniowej oraz Urząd Celny w Białymstoku. Celem wizyt w przedsiębiorstwach oraz instytucjach rządowych i samorządowych było wzbogacenie wiedzy studentów m.in. z zakresu ekonomiki przedsiębiorstwa, ekonomii, techniki i organizacji handlu zagranicznego. Program spotkania obejmował wykład naczelnika lub kierownika działu, zwiedzanie obiektu oraz dyskusję. Studenci mieli możliwość skonfrontowania teorii z praktyką gospodarczą.

Ponadto wiedzę praktyczną przekazuję studentom poprzez dzielenie się doświadczeniem zdobytym w okresie pracy w przedsiębiorstwach (najchętniej w trakcie zajęć z ekonomiki transportu, determinantów międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstwa). Pracowałam zawodowo w przedsiębiorstwach reklamowych na stanowisku specjalista ds. marketingu („Publikator” w Białymstoku, Agencja Reklamowa „HOT” w Białymstoku, Agencja Reklamowa „EuroAp” w Białymstoku). Odbyłam w tym zakresie również praktykę studencką w Dziale Administracji i Planowania w Przedsiębiorstwie Techniczno-Usługowym „Korab” Sp. z o.o. w Gdańsku oraz w Dziale Obsługi Klienta w „Foto-Express” w Białymstoku (załącznik nr 4, pkt III I).

Uczestniczyłam też w „Salonie Maturzystów” organizowanym w Politechnice Białostockiej. Mój udział polegał na reprezentowaniu kadry naukowo-dydaktycznej uczelni oraz prezentowaniu oferty dydaktycznej uczelni potencjalnym kandydatom na studia. Wygłosiłam także wykład nt. „Emeryt na rynku usług” dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Ponadto w ramach programu Erasmus przeprowadziłam 5-godzinny wykład nt. Determinanten der internationalen Konkurrenzfähigkeit eines Unternehmens (Determinanty międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstwa) dla studentów Fachhochschule in Flensburg (Wyższej Szkoły Zawodowej we Flensburgu) w Niemczech (załącznik nr 4, pkt III I).

Jestem członkiem Stowarzyszenia „Forum Myśli Instytucjonalnej”, Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych oraz Polskiego Towarzystwa

Ekonomicznego (Z-ca Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej, PTE Oddział w Białymstoku; 2010: członek Komisji Skrutacyjnej, wybory władz centralnych, PTE, Warszawa) (załącznik nr 4, pkt III H).

Pełniłam także funkcje w zespołach eksperckich i konkursowych jako członek Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, członek Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej oraz członek jury XIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej w Białostockim Oddziale Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego (załącznik nr 4, pkt III N).

Za działalność dydaktyczną i organizacyjną otrzymałam wyróżnienia i nagrody: medal Komisji Edukacji Narodowej oraz 3 nagrody JM Rektora Politechniki Białostockiej.

8.3. Współpraca międzynarodowa

Angażowałam się także we współpracę międzynarodową (załącznik nr 4, pkt III B, F, L), czego rezultatem są przede wszystkim: projekt polsko-białoruski, seminaria/warsztaty polsko-niemieckie we Vlotho w Niemczech oraz udział w konferencjach i stażach zagranicznych.

Jestem koordynatorką projektu polsko-białoruskiego nt. „Efektywność usług w układzie transgranicznym Polski i Białorusi”, realizowanego w ramach porozumienia o współpracy naukowej między Polską Akademią Nauk i Narodową Akademią Nauk Białorusi (załącznik nr 4, pkt II G). Celem tego projektu, wdrażanego w latach 2017-2019, jest zbadanie i wyspecyfikowanie usług „nowofalowych” – rozumianych jako dynamizujące współpracę transgraniczną, a jednocześnie posiadające określony poziom efektywności. Badaniem objęto wybrane kategorie usług – te o największym znaczeniu dla dynamizacji współpracy dwustronnej obu krajów. Ze względu na różnice w systemach społeczno-gospodarczych partnerów projektu, uwagę zwraca się przede wszystkim na wybrane wspólne obszary kształtowania racjonalnych działań ekonomicznych, przekładające się na efektywność gospodarek. Efektem współpracy w ramach projektu były wspólne badania, spotkania, dyskusje oraz publikacje:

1. Holubava V. (50%), Skapska E. (50%), *Transgraniczność Polski i Białorusi – stymulatory i bariery*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, 2018 T. 19, z. 3 – cz.1.
2. Samul J. (40%), Skapska E. (40%), Pankov D. (20%), *Employees' competencies in knowledge-intensive business sector: comparative analysis of Poland and Belarus*, „Studia Universitatis Babes-Bolyai Oeconomica” (Rumunia), 2019, No. 64, Issue 1 (w druku).
3. Skapska E. (25%), Błaszczuk-Zawiła M. (25%), Matwiejczuk W. (25%), Pankov D. (25%), *Transgraniczność jako cecha usług nowofalowych* (w przygotowaniu).

Przez trzy lata uczestniczyłam w corocznym dwutygodniowym seminarium (z referatem w języku niemieckim) i warsztatach naukowych (Gruppenarbeit) organizowanych przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne oraz Institut Gesamteuropaisches Studienwerk we Vlotho w Niemczech i Fundację Ludwika Erharda w Bonn (załącznik: nr 4, pkt II B). Rezultatem tej współpracy były wygłoszone autorskie referaty oraz publikacja:

1. Referat pt. „*Die Rolle der Dienstleistungen in der Weltwirtschaft und die Soziale Marktwirtschaft*” (*Rola usług w gospodarce światowej oraz społecznej gospodarce rynkowej*), 10-24.08.2014, Międzynarodowe Seminarium Naukowe „Ordoliberalna koncepcja społecznej gospodarki rynkowej – realizacja w Niemczech i Polsce”, organizator: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Gesamteuropaisches Studienverk, Fundacja Ludwika Erharda w Bonn, miejsce: Vlotho, Niemcy.
2. Referat pt. „*Wirtschaftsordnung und Dienstleistungssektor in Polen*” (*Ład gospodarczy i sektor usług w Polsce*), 16-30.08.2015, Międzynarodowe Seminarium Naukowe „Ordoliberalna koncepcja społecznej gospodarki rynkowej – realizacja w Niemczech i Polsce”, organizator: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Institut Gesamteuropaisches Studienverk, Fundacja Ludwika Erharda w Bonn, miejsce: Vlotho, Niemcy.
3. Referat pt. „*Ordodienstleistungen. Konzept und Kontroversen*”, 14-21.08.2016, Międzynarodowe Seminarium Naukowe „*Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej – realizacja w Niemczech i Polsce*”, organizator: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Institut Gesamteuropaisches Studienverk, Fundacja Ludwika Erharda w Bonn, miejsce: Vlotho, Niemcy.
4. Publikacja: Skąpska E., *Usługi ordo – polemicznie*, „Biuletyn PTE”, 2018, nr 2.

Ponadto brałam udział w seminariach naukowych będących kontynuacją polsko-niemieckiej współpracy w Niemczech organizowanych w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Filia w Elku (załącznik nr 4, pkt III B). Ich efektem były przygotowane do publikacji następujące rozdziały w książkach:

1. Skąpska E. (100%), *Czynniki przedsiębiorczości w Społecznej Gospodarki Rynkowej. Przykład Polski*, w: *Społeczna Gospodarka Rynkowa: Polska i integracja europejska*, red. E. Mączyńska, P. Pysz, PTE, Warszawa 2018.
2. Skąpska E. (100%), *Preferencje pracodawców. Społeczny aspekt gospodarowania*, w: *Społeczna gospodarka rynkowa: Europa, Niemcy, Polska*, red. E. Mączyńska, P. Pysz, PTE, Fundacja Adenauera, Warszawa 2019 (przyjęty do druku).

Uczestniczyłam także w konferencjach zrealizowanych we współpracy polsko-niemieckiej prowadzonej przez Zakład Badań nad Gospodarką Niemiecką w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (załącznik nr 4, pkt III B), czego rezultatem były opracowania:

1. Gostomski E. (50%), Skąpska E. (50%), *Structural changes in German banking sector in the post-crisis phase*, w: *Wirtschaftspolitik Deutschland und Polens im europäischen Kontext: Aktuelle Tendenzen und Implikationen für die bilateralen Wirtschaftsaktivitäten*, red. J. Wandel, K. Kamińska, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2019.
2. Gostomski E. (50%), Skąpska E. (50%), *Poland as service offshoring location for German companies*, w: *Neuere Entwicklungen in den deutsch-polnischen Wirtschaftsbeziehungen zwischen „mehr Europa”*, red. J. Wandel, A. Bielig, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018.

W ramach współpracy międzynarodowej uczestniczyłam również w konferencjach naukowych z referatem, m.in. w Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie, na konferencji w Brnie, organizowanej przez Brno University of Technology i w Madrycie, organizowanej przez Euroasia Business and Economics Society.

Odbyłam też staże naukowe (załącznik nr 4, pkt III L) na Uniwersytecie Ekonomicznym w Mińsku na Białorusi i na Wydziale Nauk o Gospodarce na Westfalskim Uniwersytecie Wilhelma w Münster w Niemczech. Celem staży było zapoznanie się z badaniami prowadzonymi przez naukowców zagranicznych uczelni ekonomicznych, podjęcie próby porównań pojęciowych w dziedzinie mikroekonomii, wyciąganie wniosków oraz nawiązanie dialogu i współpracy w zakresie wdrożenia interesujących rozwiązań naukowo-badawczych na zasadzie benchmarkingu. Efektem porozumienia naukowego jest wspólne uczestnictwo w seminariach i konferencjach naukowych oraz rozpowszechnianie wyników badań, a w dalszej perspektywie wspólne publikacje.

9. Podsumowanie osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych, popularyzatorskich oraz współpracy międzynarodowej (2007-2019)

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 1 września 2011r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Dziennik Ustaw Nr 196 poz. 1165		Osiągnięcia odpowiadające tej kategorii oceny (stan na dzień 18.03.2019)
§ 3 punkt 2	W obszarze nauk społecznych -autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)	1 publikacja w czasopiśmie z listy A MNiSW (plus 1 publikacja w recenzji)
		1 publikacja indeksowana w bazie Web of Science (WoS) (plus 2 w założeniu będą na WoS)
§ 4. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy obejmują:	1) autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy	łącznie 56 publikacji (przed doktoratem: 2 artykuły w czasopismach krajowych, 2 rozdziały w monografiach krajowych), 52 po doktoracie, 41 samodzielnych, 11 we współautorstwie
		5 artykułów w czasopismach zagranicznych
		22 rozdziały w monografiach krajowych i zagranicznych
		2 publikacje zagraniczne, elektroniczne dokumenty pokonferencyjne
		18 artykułów w czasopismach krajowych (w języku polskim, niemieckim i angielskim)
	2) autorstwo lub współautorstwo	1 opracowanie 13 haseł, w: <i>Leksykonie Społecznej Gospodarki</i>

	odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych;	<i>Rynkowej</i> (pierwszy w Polsce Leksykon SGR)
	3) sumaryczny <i>impact factor</i> publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania;	2,075 5,843 (jeśli ukaże się publikacja)
	4) liczbę cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)	WoS – 2 Publish or Perish - 20
	5) indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS)	WoS – 1 Pubish or Perish – 3
	6) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach	1 międzynarodowy projekt badawczy – kierownik 1 krajowy projekt badawczy – główny wykonawca 3 prace statutowe – wykonawca w zakresie aktywności projektowej – 6 wniosków złożonych w ramach konkursów PAN, KBN, NCN
	7) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną	3 nagrody JM Rektora Politechniki Białostockiej (2018, 2016, 2010)
	8) wygłaszanie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.	przed doktoratem: 1 referat na konferencji krajowej; po doktoracie: 25 referatów wygłoszonych na konferencjach międzynarodowych (12) oraz krajowych (13):
§ 5. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta we wszystkich	1) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych;	2 projekty współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
		1 program Erasmus
	2) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach	udział łącznie w 65 konferencjach i seminariach naukowych, w tym: w 18 międzynarodowych, 47 krajowych
		udział w 4 komitetach organizacyjnych konferencji krajowych

obszarach wiedzy obejmują:	organizacyjnych tych konferencji;	
	3) otrzymane nagrody i wyróżnienia;	medal Komisji Edukacji Narodowej (2018)
		nagrody JM Rektora Politechniki Białostockiej (2018, 2016, 2010)
	4) udział w konsorcjach i sieciach badawczych;	udział w wydarzeniu informacyjnym Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej DAAD przyznającej stypendia na pobyty naukowo-badawcze (2014)
	5) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami;	1 projekt realizowany przez naukowców reprezentujących ośrodki polskie i zagraniczne w ramach porozumienia o współpracy naukowej między Polską Akademią Nauk i zagraniczną (jak w §4, pkt 6)
	6) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism;	brak
	7) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych;	członkostwo w 3 krajowych organizacjach naukowych (od 2018, 2013, 2009 r.)
	8) osiągnięcia dydaktyczne w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki;	wykład wygłoszony dla seniorów na Uniwersytecie Trzeciego Wieku (2018)
		udział w Olimpiadzie wiedzy ekonomicznej PTE, O/B-stok (2013)
		udział w Salonie Maturzystów (2011)
		organizacja 16 edukacyjnych wypraw studenckich
		autorka 14 programów kształcenia dla studentów i doktorantów, realizowanych w ramach oferty dydaktycznej
	9) opiekę naukową nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji;	w ramach podnoszenia jakości kształcenia: udział w 7 szkoleniach
		2 publikacje naukowe we współautorstwie ze studentami
		dwukrotnie opiekun I roku studiów niestacjonarnych
		recenzent 128 prac dyplomowych (110 licencjackich i 18 magisterskich)

		promotor 67 prac dyplomowych (53 licencjackich, 14 magisterskich)
	10) opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich;	promotor pomocniczy w 1 wszczętym przewodzie doktorskim w dn. 10.07.2018 r.
	11) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich;	5 staży naukowych w ośrodkach zagranicznych 4 staże naukowe w ośrodkach krajowych 1 staż dydaktyczny w ośrodku zagranicznym
	12) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców;	wykonywanie pracy zawodowej w przedsiębiorstwach (1998-2001) realizacja praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (1994, 1997)
	13) udział w zespołach eksperckich i konkursowych;	członek Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, rok akademicki (2016/2017, 2017/2018) członek jury XIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej w Białostockim Oddziale Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego (2013 r.) dwukrotnie członek Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej – (2011, 2010 r.)
	14) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych.	1 recenzja wydawnicza książki opublikowana w czasopiśmie krajowym 2 recenzje artykułów do dwóch czasopism krajowych

Źródło: opracowanie własne.

10. Sumaryczne zestawienie publikacji naukowych

10.1. Publikacje przed uzyskaniem stopnia doktora (2004-2006)

Rodzaj publikacji	Liczba
Rozdziały w książkach	2
Artykuły w czasopismach	2

Źródło: opracowanie własne.

10.2. Publikacje po uzyskaniu stopnia doktora (2007-2019)

Rodzaj publikacji	Liczba
Monografie	2
Monografia w języku angielskim wydana za granicą	1
Monografia w języku polskim wydana w kraju	1
Rozdziały w książkach	22
Rozdziały w książce wydanej za granicą	1
Rozdziały w książce wydanej w kraju	21
Rozdziały w języku angielskim	5
Rozdziały w języku polskim	16
Rozdziały w języku innym niż polski i angielski	1
Artykuły w czasopismach	23
Artykuły w czasopismach zagranicznych	5
Artykuły w czasopismach krajowych (plus publikacja Working Papers)	18
Artykuły w języku angielskim	11
Artykuły w języku innym niż polski i angielski	2
Artykuły w języku polskim	10
Recenzje wydawnicze opublikowane w czasopiśmie	1
Recenzja w czasopiśmie krajowym	1
Opracowanie haseł w leksykonie naukowym	1
Publikacja krajowa	1
Publikacje zagraniczne, elektroniczne dokumenty pokonferencyjne	2
Publikacja w języku angielskim	1
Publikacja w języku innym niż polski i angielski	1
Publikacje ze studentami	2
Rozdział w książce w języku polskim	1
Artykuł w czasopiśmie w języku angielskim	1
Publikacje w bazie JCR i indeksowane na WoS	2
Publikacja w bazie JCR	1
Publikacja indeksowana na WoS	1
<i>Publikacje według pozostałych kategorii</i>	
Publikacje przyjęte do druku (w tym 1 indeksowana w bazie WoS)	3
Publikacje w recenzji	2
Publikacje w przygotowaniu	2
Publikacja zgłoszona do indeksowania w bazie WoS	1
Publikacja w recenzji, w realizacji na JCR	1
Publikacje samodzielne (łącznie z 1 tekstem w druku)	41
Publikacje we współautorstwie	11
Łączna liczba publikacji*	56
Punkty za publikacje**	366,2

*Z włączeniem publikacji przed uzyskaniem stopnia doktora i trzema pracami naukowymi w druku;

**indywidualne punkty za publikacje zgodnie z wykazem Biblioteki PB (stan na dzień 19.03.2019)

oraz z Rozporządzeniem MNiSW z dn. 22.02.2019 r.

Źródło: opracowanie własne.

Elżbieta Skąpska